

Ötödik évi folyam.

48. szám.

Pest, 1869. December 2-án.

Rózsavölgyi Márk.

A magyar nemzeti zene nemesítésének uttörőse Rózsavölgyi törekvésének köszönhető.

Született 1787-ben Balassa-Gyarmaton, szegény, de becsületes, derék szülőktől. Már gyermekkorában mu-

tatkozott benne a zene iránti velszületett hajlam, mert gyakran órákig elállt a korema ajtaja előtt, melyben egy-egy jó banda valaki búját zenéjével altatta; s a hallott darabok a j k a i n vagy önkészített sipján való füttyülésével ballagott iskolába, hol nemcsak észbeli tehetsége, hanem szorgalma által is kitűnt. Már 11 éves korában hagyta el szülői házát, mert szülőinek szegénysége önfentartásra készíté, és a szorgalmas fiu

Pozsonyban, Bécsben, később Prágában élt 19 éves koráig, magát a szépírásban adott leckékből nemcsak fentartva, hanem a zene iránti szeretének is eleget téve. Keresetének egy részeért

hegedü-mestert fogadott s szabad idejét hegedüjével töltötte, melyet mindennél jobban szeretett.

1806-ban hazájába visszatérve, Pestre ment, hol rokonainak unszolására a kereskedés meze-

jére lépett, azonban az ifju művészi ihlettsége nagyobb volt, sem hogy e prozaikus állásban soká élhetett volna. Hogy szabad idejét ekkor is csak hegedüjének szentelte, alig kell említenünk. — Meghatva a magyar népdalok zenezsépségtől, nemsokára annyira felfogta azok sajátlagos jellemét, hogy egyes zenedarabokat kezdett komponálni, melyek már akkor érzéstartalék ép úgy, mint eredeti teremtési képességét legtisz-

Rózsavölgyi Márk.

tásban mutatták. Már ezen első munkáival, melyek közt volt a később országhirre vergődött s Biharinak tulajdonított remekmű, a „Hatvágás”, magára vonta az akkor még nem nagy számú

zenekedvelő közönség figyelmét. — Barátai kérésére Rózsavölgyi az akkor híres Hacker-féle házban lépett fel először nyilvánosan, hol nemcsak komposziói, hanem előadásának elragadó tisztasága által is megnyerte hallgatóit. Midőn ez idő tájban az „aranykéz-utó”-ban levő német színházban magyar szintársulat tartott előadásokat, ő bizatott meg a zenekar vezetésével, hol kiérdemlett hírének alapját megveté.

Ez eredményektől magasabb célra bátorítva, R. a külföldet beutazni elhatározta, de mielőtt ezen kedvenc tervének valószínűségéhez látott volna, Magyarország nevezetesebb városait akarta nevével megismertetni. Ekkor történt, hogy Szentgyörgyi Horváth János, ki mesterjátékát igazán meg tudta becsülni, őt azon elhatározásra bírta, miszerint Baja várost választá állandó lakhelyül. Itt választá 1814-ben nejét, kivel élte végeig példás életet vitt.

1816-ban a mindinkább hirre emelkedett művész Fehérvárra hivatott, honnan Veszprémbe, később Füredre ment, és játéka mindenütt a legnagyobb tetszésben részesült. Ez időtáiban művészi termékeit Rózsavölgyi oly könnyűséggel hozta létre, hogy gyakran teli pohár mellett, „jó emberei” körében, mint szokta mondani, rövid megdölgés után a legszebb magyar nótákat improvizálta hegedűjén.

1819-ben művészünket nagy csapás érte. Baján néhány óra alatt 400 ház lett a tűz martaléka, s ezek közt volt az ő lakháza is, melyben minden holmiján kívül egész könyv- és hangjegytára lett semmivé. Így mindentől megfosztva — csak művészi tehetségétől nem — Pécsre, innen Temesvárra ment, hol előadásaival annyira megnyerte a zenekedvelő közönséget, hogy az ottani német színház zenekarának vezetésével bizatott meg, mely hivatalt közmegelegetésre 3 éven át viselte.

1823-ban Bácsvármegye nemesei évenkénti rendes nyugdíj ígérték neki azon föltét alatt, hogy ismét Baját válassza állandó lakhelyül, mi tisztán mutatja azon előszeretetet, melylyel magyar zamatú zenetermékei és játéka iránt viseltettek; és nevét — Rosenthal — egy megyegyűlésen nyilvánosan Rózsavölgyi-re magyarosították. Veszprémmegye philharmonikai társasága, Ruzicska szerkesztősége alatt, kitűnő magyar zenedarabokat adott ki, s ezek első bírálója és munkatársa ezen időben Rózsavölgyi volt.

1825-ben Pozsonyban mulattatta a koronázás alatt az ország nagyjait, mely alkalommal két kitűnő koronázási és országgyűlési magyart irt.

Igy multak az évek s nem volt nagyobb város Magyarországon, mely Rózsavölgyit ne ismerte volna. 1831-ben elhagyta Baját egyedül azon célból, hogy gyermekei nevelésének magasabb irányt adhasson; el is érte célját, mert két derék fia öreg napjait a legszebb reményekkel vigasztalta. Pesten a színházakban s más nyilvános helyeken osztatlan tetszéssel fogadták hangversenyeit, s Grimm hangjegyekereskedő komposzióit 4 füzetben adta ki.

1835-ben ismét Pozsonyban mulatott, később Bécsben az udvari opera-színházban hallatta magát, hol csakis a legkitűnőbb művészek léphetek fel.

1837-ben, a magyar nemzeti színház megnyitása alkalmával, a zenekar Rózsavölgyinek ez alkalomra irt nagyobb darabját adá elő. Később maga is rendes tagja volt e zenekarnak, mely biztos állástól tudja az ég, mily ármánykodás fosztá meg, és legidősebb magyar zeneirónk, az annyi babérral koszoruzott művész. kénytelen volt ismét a vándorbotot venni kezébe. Így kezdé utolsó hangverseny-cyklusát, mely alkalommal Kassa, Eperjes, Pápa, Győr és Kőszeg hallotta kitűnő játékát.

1840-től a veterán művész többé nem adott nyilvános hangversenyekeket, de annyival inkább kitűnt komposziói és játéka által. Előrehaladt kora dacára nem aludt el benne azon művészi szikra, mely kifogyhatlan erővel áldá meg a legszebb és legkitűnőbb magyar darabok irására. A kör- és társalgó táncához ő készítette az első és legjobb zenét, és összes munkáit valódi nemzeti kincsnek mondhatjuk, mert mindnyájukban a magasabb költői szellem, sajátlagos nemzeti jellem, mély érzés és mesteri kivitel tükröződik vissza; ez az, mi műveit annyira kedvessé és becsültté teszi.

Régi tisztelőitől felkérve, a gyenge ősz erejét újra összeszedte, és Pesten 1845. febr. 25-én ama emlékezetes bucsuhangversenyét adta, mely bizonyosan még sokak emlékében él. És valóban játéka ezen estén rendkívüli hatásu volt. Fültnak állítása szerint: tisztán és világosan beszélt hegedűjén! — És bármily mesésen hangozzék e népkritika Rózsavölgyi akkori hegedűjátéka fellet, annyi bizonyos, hogy ez nem volt egyike a gyakran hallott hideg, művészi produkcióknak, hanem egymást értő és szerető szivek érzésteljes bucsuja.

Az egész magyar journalistika valódi pietással emlékezett meg e hangversenyéről.

Ez idő után az ősz művész testi ereje mindin-

kább csökkent, mert egy gyógyíthatlan álképlet (rák) ásta alá egészségét. Ha folytontartó kinzó fájdalmai csak kissé hagytak is alább, hegedűjében keresett vigaszt, mert egyedül ez volt képes a már meggyengült testet legalább percekre felvidítani, és az ily kedves perceknek köszöni nem egy kompozíciója keletkezését, melyeknek eleven-sége senkivel sem gyaníthatná, hogy egy haldokló művész kedélyéből folytak.

1848. január 23-án szabadult meg földi kinjaitól, hátrahagyva egy szegény, vigasztalhatlan özvegyet és 3 gyermeket: dr. Rózsavölgyi Leopoldot, kinek segélyéből él most az elfelejtett művész özvegye; R. Gyulát, az első magyar hangjegykereskedés alapítóját, a legkitünőbb hangverseny-rendező és — mint a zenészetilapok segédszerkesztője hirre emelkedett — zenekritikust, ki közsajnálatra legvirágzóbb korában halt meg, 1863-ban; és Babettát, ki már szintén sírba követte atyját.

Nem sokára halála után barátai méltó emléket akartak a művésznak állítani, de miután az 1848-ki viharok e tervet meghiusíták, fia Gyula állítatott fel egy sírkövet, mely izlésteljes egyszerűsége miatt — egy megkoszoruzott Apollo-lyra — egyik földisze a pesti izraelita sirkertnek. Felirata:

„Rózsavölgyi Márkus.

*Meghalt életének 66-ik évében, januarius 23-kán
1848.*

Hátrahagyott munkái szintén megjelentek — zongorára átírta Bartay Ödön — s jövedelmük

R. özvegyének van szentelve, azonban mindeddig egy fillért sem kapott, noha megjelenésük óta majdnem 10 év mult el. E körülmény a nemzet szokott háláját mutatja nagy emberei irányában.

Tisztán jellemzi R. életét, hogy egyedül a zenének élt és nem kimélt fáradságot, hogy a magyar zene tovább is műveltessék. Így a cigányokra is nagy figyelmet fordított, és nemzeti zenénk ezen egyedüli képviselői még mai nap is mint védszellemüket tisztelik. Ha a cigány zenei gyönyört akar magának szerezni, „Markus bácsi“ darabjait játssza, és ritkán maradnak el az elhalt mesterért folyó könyvek.

Valamennyi még most élő, e törzsből származó zenész, ki hirnevet szerzett magának, mint: a Patikáros testvérek, Sárközi, Farkas „stb., R. tanítványai voltak.

A „sirva vigad a magyar“ alaphangja műveinek. Ha a messze külföldre ment volna, bizonyosan Páris, London magasabb köreiben is a legnagyobb tetszésben részesül, de tökéletesen alig méltányolhatták, alig értették volna. Ő a néphez szólt, és ez hegedüjének hangjait úgy fogta fel, mint a szavakat, melyek egyik szívből a másikba hatnak. Ebben R. még mai nap is utolérhetlen, és ebben fekszik lényének saját varázshatása.

Petőfi egy nagyobb költeményben énekelte meg Rózsavölgyit, melyben, a magyar nemzeti zene jellemének festése mellett, a halhatatlan művész nem igen fényes anyagi helyzetét szép költőies alakban a nemzet szemére lobbantja.

Breuer Armin.